

Universitätsbibliothek Wuppertal

Omnia Divini Platonis Opera

Plato

Basileae, 1551

Dialogus secundus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-245](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-245)

debere, ut canum instar & erga notos sit mitis, & aduersus ignotos ferox, semperq; uigil & sagax. Proinde affectu Socrates principium cuiuslibet operis maximum quiddam esse, in tenera praesertim aetate facile utriusq; formabili. Idcirco futuros milites à teneris unguiculis & secundum animum primo per musicam, & secundum corpus deinde per gymnasticam rite format, sub musica comprehendens fabulas quoq; poeticas. Quas praecipit assidue puerorum auribus adhibere. Sed tales solum, quales ad militare studium quasi praeludia quaedam & prouocent & erudiant. Similiterq; ceteros his à pueritia fabulis iubet assuescere, quae studio potissimum futuro conducant. Contrarias uero longius arcet. Id uero maximum est praecipuum. Detestatur mox poeticam impietatem turpia de dijs fingentem. Atq; eiusmodi audiri fabulas prohibet. Subiungit geminas theologiae figuras. Primam, Deum omnino bonum esse, bonorumq; duntaxat causam. Mali uero nullius causam esse Deum. Item si quem Deus punit, punire gratia boni. Secundam uero, Deum esse penitus immutabilem, ex eo quod simplicissimus, potētissimus, optimus, sapientissimus. Quo fit, ut neget Deum aliquando quenquam fallere, uel fictis simulacris, uel signis atq; uerbis. Neq; enim in uarias mutatur formas, neq; cum non mutetur, simulat permutari. Conclude librum aurea quadam sententia. Mendacium maxime omnium & dijs & hominibus est odiosum. Quod si mendacium in sermone odiosum est, idq; simulacrum est mendacii ipsius quod est in animo, nimirum mendacium quod in animo est, & dijs & hominibus est admodum odiosum. Eiusmodi uero mendacium est ignorantia, per quam circa rerum ueritatem sibi met animus ipse mentitur. Quoniam uero ueritas ad id quod esse dicitur, spectat, ideoq; falsum ad non esse declinat, merito mendax quatenus in falsum labitur, eatenus in nihilum quoq; prolabitur.

SECUNDVS DIALOGVS

DE REPUBLICA

HAEC quum dixissem, à disputatione liberatum me esse putabam: uerum hoc, ut uidetur, prooemium modo fuit. Glauco enim & semper aliàs uir certe ad omnia fortissimus, & tunc quidem Thrasymachi de fatigationem haud probauit, sed dixit: Vtrum ô Socrates, nobis per sualisse uideri cupis, an reuera persuadere, quod omnino praestet iustum esse quàm iniustum? Ego quidem, si in mea optione esset, reuera persuadere malle. Non igitur facis, inquit, quod uis. Dic enim mihi, uidetur ne tibi huiusmodi aliquid esse bonum, quod quidem eligeremus, haud certe quae ex eo sequantur cupientes, sed ipsum gratia ipsius amantes: quemadmodum gaudere, & uoluptates quaecunque sine nocumento sunt, & quae in posterum nihil praeter gaudium allaturae sint eas habenti. Mihi sane uidetur, inquam, esse aliquid tale. Quid autem? Est ne aliquid quod & ipsum gratia ipsius, & eorum quae ab eo fluunt, amemus? Quemadmodum sapere, uidere, ualere, haec enim huiusmodi propter utrumq; eligimus. Certe, inquam. Tertium autem uides, inquit, genus boni, in quo est exerceri, male ualentem curari, medicationemq; & pecuniariam exercere? Haec utiq; laboriosa fatemur esse, prodesse autem nobis. Et ipsa quidem sui gratia nunquam expeteremus, sed quaestus & aliorum quae ab eis proficiuntur gratia. Est hoc plane, inquam, genus tertium. Quid tum? In quonam istorum, inquit, iustitiam ponis? Mea quidem sententia in pulcherrimo, quod tam propter seipsum quàm propter ea quae efficit, ab eo qui beatus sit futurus expetitur. Haud ita multis uidetur, sed laboriosi generis esse, quod quidem propter praemia & honores & gloriam sit expetendum, propter seipsum autem tanquam difficile fugiendum. Noui equidem isthuc multis uideri, quod circa iam pridem à Thrasymacho quasi tale quiddam sit, uituperatur: iniustitia uero laudatur. Sed ego hebes sum, ut uideor. Age itaque & me audi, inquit, si tibi quoq; haec uideantur. Thrasymachus nempe prius quam oportet tanquam serpens carminibus delinitus abs te fuisse uidetur. Mihi autem nondum ex sententia demonstratio utriusque euenit. Cupio enim audire quid sit utriusq;, & qualem uim habeat ipsum secundum seipsum existens in animo: praemia uero & quae ex ipsis proueniunt, mittere. Sic igitur faciam, si & tibi placet. Renouabo equidem Thrasymachi orationem, & primum dicam quale quid iustitiam esse dicant, & unde exortam fuisse uelint. Secundo uero loco, omnes quicunque iustitiam colunt, inuitos quodammodo eam sequi, tanquam rem necessariam, sed non bonam. Tertio, merito id agere. Multo ergo melior iniusti uita quàm iusti, ut tradunt. Mihi quidem, ô Socrates, non ita uidetur. Ambigo tamen plerumq;, quia obtundor quotidie

Thrasym

Thrasymachum aliosq; innumeros audiens. Orationem uero pro ipsa iustitia quod melior quam iniustitia sit, ex nullo adhuc audiui ut uellem. Cuperem quippe iustitiam ipsam secundum seipsam audire laudaram: maxime uero ex te hoc me arbitror auditurum. Quapropter dicam latius iniustam uitam laudans, dicēdoq; ostendam tibi, quonam maxime modo audire te uelim, uituperantē quidem iniustitiam, iustitiam uero laudantem. Sed uide an hoc tibi placeat. Maxime, inq; omnium: de qua enim re quis sanæ mentis libentius & audiat & dicat? Præclare, inquit, loqueris. Enim uero quod primum de hoc dicere pollicitus sum, iam audi quale sit, & unde sit orta iustitia. Natura quidē dicūt iniuriā facere bonum esse, iniuria autem affici malum. sed longe plus mali esse in patiendo iniuriam, q̄ in inferendo boni. Quamobrem postquam uicissim iniuriā & intulerint & acciperint, & utrumq; gustauerint, qui nequeunt uitare illud, id consequi opere precium fore ducunt, ut ita inuicem componantur, ut neq; inferri, neq; accipi possit iniuria: hincq; uolunt originem habuisse leges constitutionesq;, & nominata esse præcepta legū legitima atq; iusta. Hanc itaq; iustitiæ originem & substantiam esse uolunt, quæ media quodāmodo sit optimū inter & pessimum. Quandoquidem optimum est inferre iniuriam, nec dare pœnas: pessimū uero pati, nec ulcisci posse. Iustum ergo horū in medio constitutū amarum non tanquam bonum, sed ex imbecillitate iniuriandi tanq; iniuriarum inferendarum obstaculum. Eum sane qui hoc efficere possit, uereq; sit uir, cum alio pacisci nunq; decernereq;, ne ultro citroq; iniuria inferatur, alioquin insaniret. Hæc est, ô Socrates, natura iustitiæ atq; huiusmodi & ex talibus, ut ferunt, progenita. Quod autē qui iustitiam seruant, inuiti id agant, cum ex imbecillitate iniuriam inferre nequeāt, plane perspiceremus, si tale quiddam animo fingeremus: si utriq; licentiam largiremur quodcunq; liberet agendi, & iusto pariter & iniusto: deinde pone sequeremur, explorantes quò rapiat utrumq; libido: inueniremus profecto iustum plus habendi auiditate compulsū ad eadem se atq; iniustum contere. Hoc siquidē natura omnis ut bonum expetit, lege autem ac uia ad æqualitatem seruandam ducitur. Erit autem licentia quam dico, talis istis si detur, qualem aliquando ferunt fuisse Gygæ Lydi progenitori. fuisse enim ipsum ferunt mercenariū pastorem eius qui tunc Lydis imperabat. Magna autē imbrium tempestate exorta, motaq; terra, ferunt terram hiatum fecisse in ea regione, ubi ille armenta pascebat. Quæ cū uidisset, mirabundus in hiatum descendit, conspexitq; & alia quæ fabulantur miranda, & equum æneum concauū, & per fenestram cadauer in aluo equi animaduertit, maius quidem humanā forma, hoc nihil habebat aliud præter aureum digito anulum. Quo sublato abiit, ac paulo post ad pastorem peruenit conuētum, in quo legatus de rebus peculij ad regem per singulos menses referendis creandus erat, iuxtaq; alios assedit. Acciditq; ut cum forte gemmam introrsum ad manum uerteret anuli quem à cadauere arripuerat, subito à nullo conspiceretur, aliq; de illo tanquam absente loquerentur. Admiratus ergo, gemmam rursus extrorsum conuertit. Quo facto rursus apparuit. Hoc ille animaduertens, diligentius periculum fecit, utrum hanc anulus uim haberet: atq; ita illi compertū fuit, quod uersa ad se gemma à nemine uideretur: uersa autē ad alios, conspicuus fieret. Quod quidem expertus, curauit ut legatus ad regem unā cum alijs mitteretur, profectusq; uxorem eius stuprauit, & de rege interficiendo cum ea consilium iniit: quo casu, regnum assumpsit. Si igitur duo tales anuli essent, alterumq; iustus, iniustus alterū possideret ac ferret, nullus profecto esset, ut uideat, adeo adamantinus, ut in ipsa iustitia permaneret, & ab alienis abstineret uellet, cum liceret illi ex foro intrepide quodcunq; uellet arripere, ingrediq; alienas domos, & clanculū pro libidine cuiq; cōgredi, & pro arbitrio quēlibet interficere, & ex carcere soluere, & alia quasi par deo sit inter homines pro arbitrio facere. Hæc igitur cū uterq; faceret, nequaquā alter ab altero in agendo differret, sed ambo eodem tenderent. Quæ quidem maxima apud omnes esse potest coniectura, neminem uolentem, imò inuitum esse iustum, quasi id secundū se, & priuatim non sit bonum. Quoniam ubicunq; iniuste agere quisq; se posse cōfidit, agit protinus: prodesse enim quisq; priuatim multo magis existimat iniustitiā q̄ iustitiā: recteq; sentit quisquis ita iudicat, ut sermonis huius perhibent autores. Quod si quis huiusmodi facultatē nactus uelit ab iniustitia abstinere, neq; aliena tangat, infelicissimus omnium & stolidissimus apud eos qui hoc aduerterēt, putaretur. Laudarent tamē illum palam uicissim se decipientes, quia maxime timent ne afficiantur.

tur iniuria. Atque hæc quidem ita sint dicta. Vitâ uero utriusque, iusti uidelicet & iniusti, ita plane diiudicabimus, si iustissimum uirum seorsum & iniustissimum distinguemus, aliter uero nequaquam. Sit autem hæc discretio talis, ut nihil auferamus iniustitiæ ab iniusto, neque quicquam ab iusto iustitiæ, sed perfectum utrumque in suo studio ponamus. Primum igitur iniustus tanquam optimi artifices faciat: uidelicet quemadmodum gubernator summus uel medicus, quæ in arte sua confici possunt, & quæ non possunt, sentit: & illa quidē aggreditur, ista relinquit: & si qua præterea in re peccauerit, corrigere potest: ita & iniustus recte iniurias aggrediens, lateat, si maxime iniustus futurus est. Sin autem deprehensus fuerit, iners existimandus est. Extrema enim iniustitia est, iustū uideri eum qui non sit iustus. Danda est igitur iniustissimo extrema iniustitia, neque auferenda: sed permittendum, ut is qui iniuste multa patrauit, apud omnes iusti habeat opinionē, & si qua in re peccarit, corrigere possit, sitque ad persuadendum idoneus siquid de ipso mali facinoris nūciatur, & ad uim, si opus fuerit, inferendam, fortitudine & robore, opumque & amicorum copia. Cum hunc talem finxerimus, iuxta ipsum uirum ponamus iustum, simplicem hominem & ingenuum, qui secundum Æschylum non uideri, sed esse bonus studeat. Remouenda quippe ab eo iustitiæ omnis opinio, ne iustus cuiquam uideatur. Si enim uidebitur iustus esse, aderunt sibi honores & præmia. Incertum igitur erit, iusti ne, an honorū munerumque gratia talis sit. Priuandus itaque rebus omnibus præterquam iustitia, atque ita ponendus, ut superiori contrariū sit: cum nihil agat iniuste, iustissimus esse credatur: ut quasi quodam examine ad iustitiam sit probatus, ex eo quod nec infamia, nec his rebus quæ eam sequuntur, à proposito suo dimoueatur, sed usque ad mortem immobilis perseueret, dum per omnem uitam iniustus existimatur, est tamen iustus: ut cum utriusque ad extremum peruenerint, hic quidem iustitiæ, ille autem iniustitiæ, iudicetur uter eorum sit beator. Papæ, quam uehementer ô amice Glaucō, utrumque uirum quasi statuam quandam in iudicium manifestum inducis. Quam maxime, inquit, possum. Cum ergo talis sit, nihil iam, ut arbitror, difficile narratu est, qualis utrumque uita maneat. Dicendū igitur, quod si asperius aliquid dicatur, ne existima me Socrates, hæc dicere, sed eos qui præ iustitia iniustitiam laudant. Dicent enim quod ita affectus iustus cadetur, torquebitur, & uincula patietur. Eruentur illi oculi, atque demum omnia mala perpessus suspendetur, atque cognoscet non esse, sed uideri iustum concupiscendum esse. Æschyli autem carmen rectius intelligi poterat de iniusto. Dicent profecto iniustum utpote ueritati cōsona sectantem, neque ad opinionem hominum uiuentem, appetere quidem non uideri, sed esse iniustum, profundum sane sulcum & frugiferum, mentem habentem, ex quo gloriosa germinēt consilia. Primum quidem magistratus capere in sua ciuitate, cum iustus appareat: deinde quam uelit uxorem ducere, & suas cui uelit elocare, cum quibuslibet congregari, cōmunicareque, atque ad hæc omnia utilitatem capere quæstum facientē, cum inferre iniuriam minime uereatur: in certaminibus tum publicis, tum priuatis superiorem euadere, plusque emolumentum quam aduersarios inde excerpere: atque hinc effici diuitem, unde & pro sit amicis, & inimicis ob sit, deos autē donarijs & sacrificijs magnifice colat, & multo melius quam iustus conciliare sibi possit quemlibet uel hominum uel deorum: ex quo consentaneum esse uolunt, ut deo charior sit quam iustus. Hæc ratione aiunt, ô Socrates, & apud deos, & apud homines melius iniusto uitam institutam esse, quam iusto. Hæc cum dixisset Glaucō, egoque ad hæc respondere aliquid cogitarem, frater eius Adimantus: Nondum, inquit, ô Socrates, satis de hac re dictum. Quid igitur, inquit. Quia id, inquit, dictum non est, quod maxime dici oportuit. Frater, inquam ego, adesto uiro, ut habet proverbium. Quare tu si quid hic reliquit, adiuua. Quanquam me quæ dicta sunt ab isto, convincere possunt, atque efficere, ut defendere iustitiam nequeam. Nihil est, inquit. Audi & hæc præterea. Decet enim & cōtrarias orationes inducere earum quas hic attulit, quibus laudatur quidem iustitia, iniustitia contra uituperatur, ut manifestius fiat quod mihi Glaucō uelle uideatur. Præcipiunt sane patres filijs, atque omnes qui curam aliquorum habent, oportere iustum esse, non propter seipsam iustitiam laudantes, sed propter eos qui inde sequuntur honores: ut qui iustus habetur, ex ea opinione magistratus, & connubia, & quæcumque de eo qui iustus habetur, paulo ante dicebat Glaucō, assequatur. Enim uero gloria illi præmii quoddam in primis inducunt. Nam inferentes deorum beneuolentias, summa referre

ferre possunt à dijs beneficia sanctis uiris collata. Quod generosus Hesiodus Homerusq; restantur. Ille enim iustis deos hoc cōcedere perhibet, ut quercus in ramis altioribus glandes ferant, in medijs apes, & oues lana onerentur, multaq; alia generis eiusdē bona. His similia dicit & alter. Quemadmodum enim, inquit, probo regi quiq; dei similis sit, bonum conferat nomen, ferat terra nigra triticum atq; hordeum, pomis grauentur arbores, fœcunda pecudes facile pariant, mare pisces subministret. Musæus item atque eius filius excellentiora etiam bona iustis ab ipsis dijs tribui uoluerunt. Apud inferos enim agentes, ipsosq; in sanctorum conuiujs collocantes, coronatos faciunt magna semper in uoluptate ebrios uiuere, existimantes pulcherrimū uirtutis præmium æternam ebrietatem. Qui autem longiora his præmia à dijs dari uolunt, filios dicunt posterosq; iusti fidelisq; uiri genus suum per secula propagare. His & huiusmodi iustitiam laudant, prophanos uero atq; iniustos cœno quodam apud inferos obruunt, & aquam cribro ferre cogunt. Uidentes etiam infamia notant. Ac demum quæcunq; supplicia eorum narrabat Glauco, qui iusti sunt, & uidentur iniusti, eadem insuper iniustorum enarrant, alia uero non habent. Laus igitur & uituperatio sic utrorumq; se habent. Præter hæc considera Socrates, aliam quandam de iustitia iniustitiaq; orationis speciem & priuatim & à poetis induciã. Omnes enim uno ore canunt bonum quid temperantiã & iustitiam esse, difficile autem & laboriosum. Intemperantiã uero & iniustitiam, iucundum quidem & facile comparatu, opinione tantum legeq; turpe. Utiliora quinetiam iustis iniusta, ut plurimum, uulgo dicunt. Et malos quidem diuites potentesq; facile honorat, priuatimq; ac publice beatos appellant: eos autem contemnunt qui imbecilles & pauperes sunt, quamuis concedant ipsos meliores cæteris esse. Horum uero omnium maxime mirandi de dijs & uirtute sermones circumferuntur, deos plurimis bonis hominibus infelicem uitam dedisse, malis autem contra. Vates insuper & arioli ad ianuas diuitum accedentes, persuadent uim habere, à dijs sacrificijs & carminibus acceptam, purgandi per celebritates & oblectamenta quædam, si quod scelus ab his, aut eorum maioribus patratum fuerit, & nocendi paruo etiam sumptu cuiusq; uelint inimicorum & iusto pariter & iniusto. Afferunt quippe tum blandimentis quibusdam, tum uinculis se deos inducere ut sibi in his hominibus obsequantur. Ad hæc omnia poetarum afferunt testimonia, partim quod facile labamur in uitium.

Mortales uitium penitus labuntur in omne
Præcipites, quoniam facilis uia ducit ad ipsum,
Hoc quia uel nobis iam tum nascentibus hæret.
Virtutem ante ipsam dii proposuere laborem,
Difficilesq; uias cunctis adeuntibus illam.

Partim quod deus precibus nostris muneribusq; flectatur, Homerum adducunt testem, qui inquit; Exorabiles conuertibilesq; & dei sunt, & hos quidem sacrificijs, uotis, libationibus, & homines cum peccauerint, precantes uertunt.

Sunt faciles superi, precibus flectuntur, & ijdem
Sacrorum nidore pio placantur, & ipsis
Nimirum uotis hominum, quæ si quis in illos
Errarit, ueniam rogans, concepit in aris.

Libros autem circumferunt Musæi & Orphæi, Lunæ & Musarum filiorum, secundum quos sacra celebrant, persuadentes non priuatis solum, uerum etiam ciuitatibus solutiones & purgationes scelerum per sacrificia cum ludorum oblectamentis fieri, & uiuentibus & defunctis: quas quidem Teletas, id est expiationes uocant, quæ nos ab illis quæ illic mala sunt, liberent: sacrificijs autem prætermisissis grauias nos manent. Hæc omnia ô Socrates, talia ac tanta de uirtutis uitijq; præmijs quo ad deos & homines pertinet, dicimus. Quid putamus acturos hæc audientes animos eorum iuuenū, qui solertes ingenio sunt, & ad omnia dicta cōmode celeriterq; cōuersi ex seipsis deliberare possunt, qualis aliquis existens, & quorsum tendens quam optime uitam agat: Consentaneum est iuuenem talem Pindari illud animo uoluere. Vtrum iustitiæ conscendam alta mœnia: an obliquas doli uias ingrediar, necq; ita fulciens uitam agam: Ea enim quæ dicta sunt, mihi quidem si iustus sim, non tamen appareã, nihil prodesse dicunt, labores autem et pœnas certas esse.

Pindarus de
iusto & iniu-
sto

Iniusto uero opinionem iustitiæ assequuto, uita diuina adesse dicitur. Nonne igitur postquam existimatio hæc iustitiæ, ut sapientes tradunt, ueritatem cogit ac uiolat, & ad beatitudinem est præcipua, ad eam omnino tendendum est? Induere itaq; imaginem oportet iustitiæ, & quandam præ se ferre uirtutis adumbrationē, à tergo uero illam sapientis Archilochi uulpem astutam ac uariam trahere. At dixerit forte quispiam, haud facile esse ut malus quis semper lateat. Nos uero respondebimus, nihil magnum esse facile. Veruntamen si beati esse uolumus, hac eundum est, qua rationum uestigia ducunt. Etenim ut nostra improbitas occulta permaneant, coniurationes societatesq; inibimus. Ad sunt quinetiam persuasionis magistri, qui sapientiam concionatoriam & iudicalem tradunt: ex quibus partim persuadebimus, partim cogemus, ut dum nobis plura arrogamus, pœnas minime persoluamus. Sed deos quidem neq; latere, neq; cogere possibile est. Verum si nō sunt, uel humana non curant, haud nobis curandum est ut eos lateamus. Sin autem sunt, & curant humana, nos non aliunde id nouimus, uel audimus, quam ex multorum sermonibus, & ex poetis genealogiam ipsorum scribentibus. Iidem uero ipsi perhibent posse deos precibus sacris & muneribus flecti. Quibus uel utrunq; credendum est, uel neutrum. Si ita credendum, & iniuste agendum, atq; ex ipsa rapina dijs sacrificandum. Iusti enim si simus, illæsi à dijs erimus: sed quæstus qui per iniustitiam comparantur, respuemus. Iniusti autem diuitias parabimus, sceleribusq; patratiss, illos precibus flectentes à pœna liberabimur. Sed enim apud inferos pœnas dabimus eorum quæ hic iniuste commiserimus, uel nos, uel nati natorū. At ô amice, dicere quadam ratione licebit: supræmæ pro peccatis cōmissis expiationes multum possunt, exorabilesq; dijs sunt, ut maximæ ciuitates dicunt. Et deorum filij poetæ, prophetæq; deorum, hæc ita se habere testantur. Ergo quæ ratio ulterius nos inducet, ut præ summa iniustitia iustitiam eligamus, quando quidem si iniustitiam sub adulterina specie honestatis occultauerimus, & apud deos, & apud homines omnia nobis ad uotū succedent & uiuentibus & defunctis, quemadmodū multorum excellentiumq; uiuorum testatur oratio: Ex omnibus iam dictis ô Socrates, quis crediderit eum hominem iustitiam seruaturum, cui sit aliqua uis aut fortunæ, aut opum, aut corporis, aut generis, ac non potius subrisurum, si laudari eam audierit? Quinimmo si quis falsa ostendat quæ diximus, recteq; norit iustitiam optimum esse, uehementer ignoscet, neq; irascetur iniustis, cum intelligat, nisi quis diuina quadam natura iniquitatē oderit, uel doctrina abstinerit ab iniustitia, neminem sua sponte esse iustum: sed præ timiditate, uel senectute, uel alia quadam imbecillitate uituperare iniustitiam, cum eam exequi nequeat. Quod quidem ex eo patet, quoniam ut primum quis potestatem adeptus est, primus pro uiribus agit iniuste: horumq; omnium alia nulla est causa, quam ea unde hæc omnis oratio mihi & huic, ô Socrates, aduersum te profecta est. Quoniam ex uobis, ô mirifice Socrates, quicunq; laudes iustitiæ profitemini, à priscis illis heroibus incipientes, de quibus aliqua extat memoria, usq; ad nostros homines, nullus unquam aliter laudauit iustitiam, uel iniustitiam uituperauit, quam ad gloriam muneraq; uel pœnas respiciens, quæ ab illis proficiuntur. Ipsum uero utruq; suapte natura quid agat in habentis animo latens deos et homines, nullus unquam uel in poematis, uel alio sermone ad sufficientiam enarrauit, quod uidelicet iniustitia sit maximum malorum omnium quotcunq; sustineat animus, iustitia uero maximum bonum. Si enim sic ab omnibus uobis fuisset à principio dictum, & nobis ab ipsa pueritia persuasum, non inuicem cohiberemur, ne quid in alium ageremus iniuste, sed unusquisque suis custos esset, timens ne iniuste agens, maximo malo adhereret. Hæc ô Socrates, hæctenus. Forte uero & plura Thrasymachus, aut aliquis alius de iustitia & iniustitia utriusq; cōuertentes uim diceret, & onerosè admodum, ut mihi uideretur. Sed ego nihil abs te celari uolens, cupiensq; ex te audire contraria, orationem protraho. Ne ergo nobis solum ostendito iustitiam iniustitia præstantiorem esse, sed quomodo ipsa per se afficiens utraq; animum, hæc quidem malum, illa bonum sit. Opiniones autem auferas, ut etiam Glauco iusserat. Si enim non abstuleris utrinq; ueras, falsas autem apposueris, non iustum dicemus laudare te, sed id quod iustum uideatur: neq; iniustum uituperare, sed quod uideatur iniustum, iubereq; iniustum iustitiam occultare, assentiente Thrasymacho: iustum quidem alienū bonum, potentiore conferens: Iniustum autem ipsum conferens atq; utile, imbecilliori tamē inuile. Postquā igitur assensus es iustitiam

his bonis annumerari, quæ & propter illa quæ sequuntur, & multo magis ipsa propter se sunt expetenda, uidelicet uidere, audire, sapere, bene ualere, & quæcunq; alia bona suapte natura fecunda sunt & preciosa, non opinione constant: hoc utiq; ipsum lauda in ipsa iustitia, quod per se ipsam habentem iuuat, cum iniustitia lædat. Opiniones autē & præmia alijs laudanda relinque. Nam ego quidem cæteros, quoties ita iustitiam laudarent uel uituperarent iniustitiam, ferre possem, ut opiniones & præmia laudare uel uituperare uiderentur. Te autem minime, nisi forte tu iusseris: quoniam omnem uitam nulla in re alia quam in hac speculatione consumpsisti. Ne igitur nobis solum oratione ostende præstantiorem iniustitia iustitiam esse, sed quonam modo utraq; ipsarum sui participem afficiēs, siue lateat, siue non lateat deos & homines, hæc quidem bonum sit, illa malum. Hæc ego cum audissem, quamuis & aliàs semper Glauconis & Adimanti ingenium adamassem, tunc tamen uehementer admiratus sum, dixiq;: Non male in uos, ô filij illius uiri, principum eilegorum carminum amator Glauconis inscripsit, qui cum in Megarēsi prælio fortiter pugnauissetis: O filij, inquit, Aristonis inelyti uiri, diuinum genus. Hoc bene dici uideatur amici. Diuine enim affecti estis, si non estis persuasi, iniustitiam iustitia meliorem esse, cum adeo pro ipsa abunde loquamini. Videmini autem mihi persuasi non esse. Coniecturam capio ex uestris moribus, quoniam secundum orationem ipsam uobis minime credidissem. Quo autem magis credo, eo magis quod me uertam ambigo, nam quomodo adiuuem nescio. Videor quippe non posse. Illud autem signum est, quod ea quibus ego supra aduersus Thrasymachum sufficienter ostendisse putabam, iniustitia meliorem esse iustitiam, non admisistis. Neq; rursus quomodo nunc succurram inuenio, ueritus ne forte impium sit, ut qui iustitiam coram uituperari intelligit, subterfugiat: neq; pro eius defensione uerba faciat, quamdiu spirare & loqui conceditur. Præstat itaq; pro uiribus suffragari. Tunc Glauco & cæteri omnes rogarunt, ut omni ope auxiliarer, neq; disputationem relinquerem, sed perscrutarer quid esset utrumq; quæ uere reuera utriusq; utilitas. Dixi igitur, ut mea erat opinio, quæstionem hanc quam aggredimur, non esse contemnendam, sed hominis acute cernentis opus, ut mihi uideretur: ac postquam nos aliter non ualemus, perinde inuestigandam esse iustitiam, ac si quis non acute cernentibus literas paruas proculq; positas legendas mandasset: deinde animaduertisset aliquis easdem literas esse alibi in maiori quodam loco maiores, atq; inde operaprecium censuisset, ut eas primo legentes, ita demum minores si eadem sunt, considerarent. Ita prorsus, Adimantus inquit, Sed quid tu simile in hac de iustitia inquisitione uides, ô Socrates. Dicam, inquam. Dicimus ne iustitiam hominis unius esse? Dicimus totius ciuitatis? Plane, inquit ille. Atq; ciuitas nonne maior uno uiro? Maior, inquit. Fortasse igitur iustitia amplior in maiori inest, faciliorq; est cognitu. Quare si uultis, prius quæremus in ciuitatibus, quidnam sit. Idq; deinde in singulis considerabimus, maioris ipsius similitudinem in minoris idea contemplantes. Scite, inquit, loqui mihi uideris. Si ciuitatem oratione constitutam inspiceremus, iustitiam quoque eius & iniustitiam uideremus. Fortassis, inquit ille. Quo pacto spes erit facilius cognoscendi quod quærimus. Maxime. Opus est igitur istud efficere. Nam non parua res est, ut arbitror. Considera itaq;. Ecce consideramus, inquit Adimantus. Sed tu ne aliter facito. Fit utiq;, inquã ego, ciuitas ut existimo: quandoquidē nullus nostrum ex seipso sufficiens est, sed multorū indiget. An uero tu putas aliud extitisse ciuitatibus constituendis initium? Nullum aliud, inquit ille. Sicitaque alius alium aliumq; sibi & ad usum alium adiungentes, cum multis indigeamus, multos in habitationem unam communicatores adiutoresq; congregauimus. Quem cœtum, ciuitatem nos appellamus. Nonne? Omnino. Impertunt ergo uicissim sua, & aliena uicissim accipiunt, conducere sibi uicissitudinem hanc existimantes. Ita prorsus. Age iam constituamus oratione nostra à principio ciuitatem. Faciet autem ipsam, ut uideatur, indigentia nostra. Quid ni? Prima uero & maxima omnium indigentia, est præparatio uictus, ut & simus & uiuamus. Certe. Habitationis secunda. Tertia uestitus, & huiusmodi. Est ut dicis, Age igitur. Sed quonam modo ciuitas ad hanc præparationem sufficiet? An non unus erit agricola, ædificator alius, alius textor? Nunquid & coriarium ibidem annumerabimus, uel aliquem alium rerum ad corporis usum pertinentium curatorem? Maxime. Erit itaque ipsa ciuitas saltem

ex quatuor aut quinque uiris. Apparet. Quid igitur? Vnumquemque istorum oportet suum opus alijs communicare? uidelicet agricolam unum uiris quatuor uictum preparare, & in quadruplo tempus & laborem in agricultura consumere, atque illis communicare: an potius aliorum cura neglecta quartam sibi soli partem comparare, preparationem uidelicet alimentorum in quarta temporis parte? Reliquarum autem partium temporis unam in construenda domo, aliam in uestitu, aliam in calceis conficiendis coterere, neque curiose alijs rem suam communicare, sed ipsum sibi sine alterius auxilio providere? Forte hoc modo o Socrates, inquit Adimantus, facilius esset quam illo. Minime per Iouem, inquam, absurdum enim. Nam te loquente considero, nasci nos quidem non admodum si miles, sed differentes inuicem, singulosque ad singula opera promptos natura produci. An non tibi uidetur? Mihi uero. Quid autem? ageret ne unus aliquis melius omnes simul artes, uel singuli singulas? Singuli singulas. Atqui & hoc manifestum esse existimo, quod si nobis in alio quodam negotio occupatis, opportunitas alicuius operis praterit, eiusdem perit & actio. Patet. Non enim quod faciendum est, facientis ocium expectare uult, sed necessitas cogit facientem, opus ipsum obseruata semper occasione profectui. Necesse est. Ex his patet singula fieri & plura & melius, & facilius, quando singuli singula secundum naturam occasione seruata ab alijs cessantes efficiunt. Sic est omnino. Pluribus igitur o Adimante, opus est ciuibus que quatuor, ad ea quae diximus comparanda. Non enim agricola, ut uidetur, sibi aratrum conficiet si commodum operi futurum est, neque ligones & rastros, neque alia instrumenta quibus agricultura indiget, neque rursum aedificator. Multis enim & huic opus est. Idemque de textore & coriario dicendum erit.

Idem. Fabri igitur lignarii & ferrarii, alijque huiusmodi plures artifices, nostri in eo opido conciuues facti frequentius ipsum efficiunt. Vera loqueris. Sed nondum satis amplum hoc esset, nisi ipsis bubulcos, & opiliones, & pastores alios adderemus, ut & agricolae ad arandum boues haberent, & architecti iumentis ad conuectandum materiam uterentur, textores autem & coriarii pellibus ac lanis. Haud sane parua esset ciuitas, quae omnia haec haberet. Atqui constituere ciuitatem in eo loco in quo aduectionibus non indigeat, ferme impossibile est. Impossibile certe. Indigebit igitur & alijs qui ex alia urbe importent, quibus & haec indigeat. Indigebit. Vanus autem esset minister nihil adducens earum rerum, quibus indigent hi a quibus affert ea quorum sua ciuitas indiget. Vacuus enim rediret. Nonne? Videtur. Oportet igitur non solum ea confici quae illi ciuitati sufficiant, sed qualia & quot ijs quibus illa indiget. Oportet sane. Pluribus igitur agricolis & alijs artificibus nobis opus est in ciuitate. Pluribus certe. Et alijs insuper ministris qui & importent & exportent singula. Isti autem mercatores sunt. An non?

Sunt. Mercatoribus igitur indigebimus. Certe. Et si quidem maritima mercatura erit, multis etiam opus erit, qui maritimae mercaturae periti sint. Multis plane. Quid autem in ipsa ciuitate? quomodo inter se impertient ea quae singuli operantur? Citius impertitionis gratia, communicationem induximus, ciuitatemque construximus. Patet quod emendo & uendendo. Forum itaque nobis & nummus in commercijs ex hoc permutationis gratia instituetur? Omnino. Num igitur ferens in forum agricola aliquid ex his quae facit, uel aliquis alius artifex, si non in eodem tempore ueniant quo & illi quibus cum est haec permutaturus, cessabit ab opere, in foro consistens? Nullo modo. Sed sunt qui cum hoc animaduertant, se ipsos ad hoc ministerium preparant. In ciuitatibus enim recte institutis id agunt homines quidam imbecilles corpore, & ad aliud opus inutiles, qui illic constituti circa forum partim quidem argento commutant cum his qui aliquid uenditori sunt, partim res dant pro argento his qui empturi. Haec ergo necessitas nobis cauponum genus in orbe procreat. An non caupones eos uocamus, qui se in foro ad uenditionem emptionemque constituunt? Qui uero ad alienas urbes migrant, mercatores? Proculdubio. Sunt & alij praeterea ut arbitror, ministri, qui cum huic societati parum animi uiribus conferre possint, robur corporis sufficiens ad labores habent. Isti ergo roboris usum uidentes, quia ipsum praemium mercedem appellant, mercenarii nuncupantur. Nonne ita?

Ita prorsus. Complementum itaque ciuitatis & mercenarii sunt. Videtur. Nunquid o Adimante, ita iam a nobis adaucta est ciuitas, ut sit perfecta? Forte. Vbi nam in ipsa iustitia erit & iniustitia, & cui simul innata atque insita ex his rebus quas traclauimus? Equidem

Equidem, ô Socrates, nescio, nisi forte consistat in mutuo quodam usu eorum quæ diximus. Forsitan bene dicis: considerandum tamen, neq; desistendum. Et primum quidem intueamur qua ratione uictu utentur, qui ita instituti sunt ciues. An non cibos parabunt, & uinum, & uestes, & calceamenta, & domos? Æ state quidem ut plurimū, sine ueste, & sine calceis erunt: Hyeme autem uestibus & calceis sufficienter ornati. Nutrientur autem ex hordeo & frumento farinam conficientes, & partim quidem pinsendo, partim congerendo, placentas egregias panesq; super calamis aut puris frondibus imponentes, in lectisq; ex herbis smilace atq; myrto factis, discumbentes comessabuntur ipsi & eorum filij, uini pocula sumentes coronati, & deos laudantes, iucunde simul uiuent, nec ultra censum filios generabunt, cauentes & paupertatem & bellum. Ei Glauco respondens: Sine obsonio, ut uidetur, inquit, conuiuas fecisti. Verum dicis, inquam: Oblitus enim hoc eram, quod quidem habituri essent obsonium, sal uidelicet & oleas & caseum & porrum, præterea holera quasi agrorum pulmenta suscipiēt. Et bellaria ipsis addemus, ficuum, cicerum, & fabarum, & baccas myrti, & phaginas glandes prunis torrebunt, modeste bibentes. Sicq; quiete & salubriter uiuentes ad senectutem usq; aliam eiusmodi uitam posteris suis relinquent. Si suis, ô Socrates, ciuitatem instituissem, quænam alia ipsis cibaria preparasses? Quid ergo agendum, ô Glauco? Quod multi solēt, inquit, super thoris discumbendū, nisi misere uelimus uiuere, epulisq; ex mensa uescendum, obsonijsq; & bellarijs quibus his temporibus utuntur. Esto Glauco, inquam ego. Intelligo: non enim urbem, ut uidetur, consideramus solum quomodo fiat, sed delicatā urbem. Forte igitur nō male se habebit. Hanc enim intuentes, forsitan deprehendimus ubinam iustitia & iniustitia ciuitatibus innascentur. Vera utiq; mihi ciuitas esse uidetur quam diximus, tanquam sana. uerum si uultis, ciuitatē quoq; turgidam consideremus. Nihil enim prohibet. profecto hæc, ut uidetur, quibusdam nequaquam sufficient, atq; hic uictus non placebit, sed & thori addentur & mensæ, & alij apparatus, & uasa & obsonia, unguentaq; & suffitus, scorta, aromata, condimenta, oblectamentaq; & hæc omnia profuse. Neq; solum ea quæ supra retulimus, necessaria ponenda sunt, domus, uestes & calcei, sed addenda rursus pictura, & uarietatis artificia, aurum & ebur, cæteraq; eiusdem generis omnia. nōne? Omnino, inquit. Nōne igitur maiorem ciuitatem oportet constitui: illa enim sana nō amplius sufficiens est, sed mole quadam & multitudine replenda est, eorum qui non amplius necessitatis causa in ciuitatibus sunt: quales sunt uenatores omnes, & mimi, imitatoresq; partim circa figuras atq; colores, partim circa musicam, poetæ scilicet, eorumq; ministri rhapsodi, recitatoresq; carminum, actores, cantores, saltatores, redemptores, & apparatus instrumentorumq; uariorum artifices tum aliarum rerum, tum earum quæ ad muliebrem ornatum pertinent. Quinetiam ministris pluribus indigebimus. An nō opus esse tibi uidetur, pædagogis, nutricibus, educatoribus, tonsoribus, cæterisq; ornandi ministris? His præterea qui obsonia & culinam parent, præterea & subulcis egebimus. hæc enim nobis in priori ciuitate non erant. non enim erat opus. In hac autem & hac, & alijs escis compluribus ex animalium carnibus indigebimus. an non? Quid nō? An nō & medicis indigebimus multo magis ita uiuētes, q̄ ut antea dicebamus? Valde quidem. Atqui & regio quæ tunc eos homines sufficiēter alebat, parua erit. an quomodo dicimus? Est ut dicis. Nōne igitur de finitimorū regione nobis aliquid usurpabimus, ut satis agri habeamus ad pascendum atq; arandum, & finitimi quoq; de nostrali & alij ad cumulum diuitiarum se conferent infinitum, necessitatis terminos excedentes? Longe necesse erit ô Socrates. Pugnabimus ergo, uel quid agemus? Pugnabimus. Atq; nondū dicimus, quid aut mali aut boni bellum afferat: sed solum hoc, q̄ originem bellorum inuenimus: ex quibus cum eueniunt, & publice, & priuatim magnæ urbem calamitates inuadunt. Sic prorsus accidit. Igitur & maiore ciuitate opus est ad exercitum maximum comparandū, qui ob ea quæ dicta sunt, incurrentibus hostibus obuius sit. Nōne ad pugnandū isti sufficiunt quos narrauimus? Non, siquidem tu atque nos omnes recte superiora concessimus, cum urbem constituentem, in hoc conuenimus, impossibile esse unū plures artes bene exercere. Vera loqueris. Certamen bellum cum non artificiosa facultas est? Est, & maxime quidem. Nunquid igitur de coriaria magis q̄ de bellica est curandum? Minime. Prohibuimus autem ne coriarius opera

simul

simul aggrederetur agricolæ, uel textoris, uel architecti, & in sua dūtaxat arte uersari præcepimus, ut opus ipsius quæ optime nobis conficeretur: singulisque alijs singula pro cuiusque ingenio tribuimus, ut quisque id unum ad quod natura ducit, aggrediatur, ociumque à cæteris agens, & temporis opportunitate seruata, optime illud efficiat. An uero parum quid interest, utrum bellica recte peragantur, necne? An forte usque adeo facile hoc studium, ut possit quis bellicosus simul uir esse & agricola, uel coriarius, uel aliquis alius artifex: labor autem talorum uel alearum, nullus quidem idoneus esset, nisi à pueritia studium illi arti adhibuisset, sedulusque incubuisset. Et scutum quidem accipiens, uel alia quædam militaria arma & instrumenta uno die idoneus miles erit in quouis certandi genere, aliorum autem instrumentorum nullum aliquem artificem faciet uel athletam, neque utile erit illi qui in eo studio penitus non fuerit, & sufficienter exercitatus. Preciosa admodum instrumenta essent. Nonne quæto maius custodiæ opus est, tanto maiori ocio indigebit, arteque & exercitatione maiori? Ita existimo. Nonne & natura ad studium ipsum idonea? Quid nisi? Nostrum igitur erit officium, ut uideatur, quoad fieri possit deligere, quæ & quales naturæ sint ad urbem custodiendam idoneæ. Nostrum plane. Per louem, non humile negocium sumpsimus: non tamen est formidandum, quatenus uires suppetunt. Non certe. Existimas ne differre naturam generosi canis, & generosi adolescentis ad custodiam agendam? Quorsum hæc? Vtrumque ipsorum sagacem oportet esse ad sentiendum, & uelocem deinde ad insequendum, ac demum robustum, cum assecutus fuerit, ad pugnam dum capiendumque. Opus certe est omnibus istis. Atqui audax & fortis sit oportet, siquidem bene pugnaturus sit. Quid nisi? An uero fortis erit & audax qui iracundus non sit, siue equus, siue canis, seu quoduis animal? An non animaduertisti inexpugnabilem inuictamque esse iram? qua præsentem animam omnis intrepida ad omnia est & inuicta?

Animaduerti. Manifestum est qualem corpore custodem esse oportet. Manifestum.

Quinetiam qualem & animam, scilicet iracundam. Et hoc. Quomodo ergo o Glauco asperi non erunt aduersus se inuicem ciuesque alios, cum tali natura præditi sint. Haud facile istud per louem. Veruntamen oportet erga suos mansuetos: aduersus autem hostes, immites esse: alioquin haud expectabunt donec ipsos alij perdant, sed ipsi se ipsos perdent. Sic accidet. Quid igitur faciemus? Vbinam mansuetum simul & iracundum ingenium reperiemus? Contraria namque iracundæ natura mitis apparet. Verum qui alterutro horum carebit, custos bonus non erit. Hæc autem in unum congregari non posse uidentur. Atque ita sequitur, ut bonus custos inueniri non possit. Videtur ut dicis. Et ego hæsitans, mecumque ipse animo superiora reuoluens, merito, inquam, dubitamus amice. Nam ab ea quam supra induximus cõparatione digressi sumus. Quo pacto id ais? An non inuenimus tales quasdam esse naturas, quales minime putaueramus, habentes hæc simul in se contraria? Vbinam? In alijs animalibus hoc utique uidere licet, & non minime in eo custode, cum quo nostrum custodem comparabimus. nosti enim generosi canis hunc à natura morem esse, ut aduersus familiares & notos mitissimus sit, contra uero aduersus ignotos. Noui certe. Ergo neque impossibile est, neque præter naturam quod quærimus,

Qualis de-
beat esse cu-
stos

talem uidelicet esse custodem. Sic apparet. An uideatur præterea tibi opus esse, ut qui futurus sit custos, ad ferocitatem illam addat ut natura philosophus sit? Quomodo istud ais? Non enim intelligo. Atqui & hoc in canibus intueri licet, quod quidem in bestia dignum admiratione sit. Quale istud? Quem enim ignotum uiderit, grauius fert, & si nihil mali ab eo sit perpeffus. Noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab eo susceperit. An nondum hoc admiratus es? Haud ualde hucusque animaduerti. quod autem hoc facit, manifestum est. At enim uideatur hic naturæ ipsius effectus ingenuus, ac uere philosophus. Qua ratione? Quoniam aspectum nulla re alia amicum & inimicum discernit, quæ quod hunc quidem nouit, illum autem ignorat. Nonne igitur merito dicendum erit discendi cupidum, atque studiosum, quod cognitione & ignorantia discernit domesticum ab extraneo? Erit. quid nisi? Porro discendi studiosus & philosophus idem. Idem.

Cur igitur audacter non ponamus & in homine, siquidem aduersus familiares & notos mitis futurus est, philosophum ipsum esse & discendi cupidum oportere? Ponamus.

Philosophus igitur & iracundus, & uelox, & robustus natura erit, qui ciuitatis custos optimus est futurus. Sic est omnino. Talis utique custos sit, At quo pacto nutrietur à uobis

uobis, erudienturque custodes? Atque hæc consideratio nunquid uobis conferet ad id cuius gratia consideramus omnia, comperiendum, quomodo scilicet in ciuitate iustitia insit & in iustitia? Id certe cogitandum est, ne forte uel necessaria dimittamus, uel superuacua sequamur. Reor equidem, inquit Glauconis frater, disceptationem hanc summopere ad id quod nobis propositum est, conducere. Ita & ipse per Iouem, o amice Adimante, existimo. Non igitur desistendum, neque etiam si hæc longiora essent. Non certe, inquit.

Age itaque quemadmodum in fabulis otium agentes cōfabulantesque, oratione hos homines instruamus. Nempe sic decet. Quæ igitur erit disciplina? Num difficile erit inuenire meliorem illa quæ hactenus longo tempore est inuenta? est autem hæc ad corpus quidem pertinens gymnastica, ad animum musica. Est planè. An non à musica eruditio hæc prius quam à gymnastica, incipere debet? Certe. Cum musicam dicis, sermones etiam ponis nec ne? Pono. Orationis autem species duæ, uera & falsa. Ita est. Erudiendus utique in utraque custos futurus, priusque in falsa. Haud intelligo quid dicas. Nescis quod pueris fabulas prius narremus? hæc autem, ut simpliciter dicam, falsa sunt, licet quædam etiam ueridica iudicentur. prius autem fabulis ad pueros quam gymnasijs utimur. Est ut dicis. Hoc ergo uolebam, cum dicerem attingendam esse prius musicam quam gymnasticam.

Probe. An nescis in unaquaque re maximum quid principium esse? præsertim iuueni & tenero cuique. Maxime enim tunc format induiturque figura quam quis unicuique imprimere uelit. Omnino quidem. An adeo facile permittemus quaslibet fabulas à quibuscunque formatos audire pueros, animisque imbibere opiniones ut plurimum contrarias illis, quas cum adoleuerint, habere illos debere existimamus? Nullo modo id permittemus.

Primum igitur, ut uidetur, fabularum fictoribus præficiendi sunt, qui siquam bonam fabulam fecerint, eligant, reliquas autem abijciant. Quas denique elegerimus, per nutrices, & matres pueris narrandas curabimus, ut ipsorum animi fabulis multo magis informentur quam corpora manibus. Ex his uero quas nunc recensent, multæ erunt abijciendæ. Quales, inquit? In maioribus, inquam ego, planè minores uidebimus: Oportet enim eandem figuram esse, eandemque potentiam, & maiorum pariter & minorum. An non censes?

Censeo equidem. Verum quas maiores appelles, nequaquam intelligo. Quas Hesiodus & Homerus reliquique poetæ scripserunt, hi namque hominibus falsas fabulas effinxere, quæ quotidie circūferuntur. Quas fabulas dicis? quid uel in ipsis damnas? Quod & primo & maxime damnari oportet, præsertim cum aliquis non bene mentitur. Quid istud?

Quando quis uerbis male fingit quales dii & heroes sint, instar pictoris nulla ex parte similia figurantis ad ea quæ imitari conatur. Atque talia merito uituperantur. Verum quomodo dicimus? & quæ apud eos talia reperimus? Primum quidem & maximum, & de maximis rebus mendacium, quod non probe mentitus est Hesiodus, quando gesta illa à Cælio fingit, additque quemadmodum Saturnus eum puniuit, quæ uel egit Saturnus recenseret, & quæ à filio perpeffus est. Quæ quidem & si uera essent, non tamen putarem tam aperte ad homines mentis inopes adolescentesque proferenda, sed tacenda potius. Sin autem necessitas adesset loquendi, in arcanis audienda paucis non porcum sacrificantibus, sed preciosam quandam raramque uictimam, ut quam paucissimos audire contingat. Profecto duri sunt hi sermones. Neque dicendi o Adimante, in ciuitate nostra. Neque dicendum iuueni audiēti, quod qui iniquissima facinora perpetrat, nihil mirum committat: aut qui peccatorem patrem supplicio afficit, non multum præuaricetur, imò faciat quod primi maximique deorum fecerunt. Non per Iouem. Nam neque mihi quidem digna hæc uidentur quæ dicantur. Neque omnino quod cum dijs dii bellum gerant, insidientur, & pugnent. Neque enim uera: siquidem oportet futuros apud nos ciuitatis custodes turpe putare inter se inuicem dissidere. Quare nec ullo pacto narrandum illis gigantum bellum, prælia uel permulta deorum & heroum cognatis suis proximisque indicta: sed siquo pacto persuasuri sumus, nullum unquam ciuem ciui aduersatum esse, neque esse hoc sanctum, talia quædam potius et pueris statim, & adolescentibus à senioribus aniculisque narranda sunt, cogendique poetæ ut ad hæc fabulas suas dirigant. Vincula autem Iunoni à filio iniecta, & Vulcanum cælo à patre proiectum, cum ille matris uerberatae subuenire uellet, aut deorum pugnas quocumque Homerus scripsit, minime in ciuitate recipere debemus, siue per allegoriam dicta hæc sint, siue sine allegoria, non enim adolescens hæc dignoscere potest, sed quæ in ea ætate opinio

nibus accipiuntur, altius inhaerere, difficillimeque eradicari consueuerunt. Quorum forte gratia danda omnino est opera, ut hae fabellae quas primas audiēt, optime institutae ad uirtutem sint. Non est procul à ratione quod dicis. Verum si quis interroget hae quae sint & cuiusmodi fabulae, quidnam dicemus? O Adimante, poetae quidem nos in praesentia, neque ego, neque tu sumus, sed ciuitatis institutores: hos autem nosse oportet figuras, in quibus fingere poetae fabulas debeant: quas si excefferint, fabulae huiusmodi admittendae non sunt. Neque tantum ad ciuitatis institutores pertinet fabulas fingere. Recte loqueris, sed hoc mihi declara, quales istae circa theologiam figurae? Tales quaedam, qualis ipse deus est, talis semper est describendus, siue carminibus describat, siue cantibus, siue etiam tragodia. Ita decet. Nonne bonus & ipse deus est, & ita dicendum? Proculdubio. Atqui nullum bonum noxium est. Nullum, ut arbitror. Quod innoxium est, nunquid nocet? Nequaquam. Quod non nocet, nunquid malum facit? Neque istud quidem.

Quod autem nihil mali facit, nullius mali est causa. Nullius. Item nonne conducibile bonum est? Prorsus. Ergo bene feliciterque agendi causa est. Est. Non igitur omnium causa bonum est, sed eorum quae bene se habent causa: eorum uero quae male, nequaquam. Sic est omnino. Non igitur deus, quum bonus sit, omnium causa est, ut multi dicunt, sed paucorum quidem hominibus in causa est, multorum uero extra causam.

Deum causam esse boni, non mali

Multo enim pauciora nobis sunt bona quam mala. Et bonorum quidem solus deus causa est dicendus. Malorum autem quamlibet aliam praeter deum causam quaerere decet. Verissima loqui mihi uideris. Neque Homeri igitur, neque alterius poetae accipiendum est peccatum, stulte de dijs dicentis, in Iouis limine duo iacere dolia plena fortibus, bonis unum, malis alterum. Cumque ex his Iupiter inuicem commixtis impertit alicui, alias huic bene, alias male est. Cui uero ex altero datur, hunc uesana fames super terras exagitat. Neque uero admittendum est Iouem nobis penuriam esse bonorum atque malorum. Confusionem uero iuramentorum induciarumque à Pandaro factam, si quis per Iouem & Mineruam factam fuisse dixerit, nequaquam laudabimus, neque deorum controuersiam dissensionemque, & iudicium per Themim atque Iouem. Neque quod dicit Aeschylus, adolentes audiant, deum mortalibus causam praebere quando uult funditus domum subuertere. Verum si quis iambica inducat, in quibus passiones Niobes referantur, uel Pelopidarum, uel Troianorum, aut aliquid huiusmodi, uel sinendum non est eum dicere haec dei esse opera: uel si dei sunt, educenda est in his ea quam nunc quaerimus ratio, dicendumque deum quidem bona iustaque egisse, atque eos puniendo iuuisse. Quod uero miseri sint qui poenas pendunt, sitque deus qui sic affligit, poetam dicere non est permittendum. Sed si diceret malos homines, utpote miseros, poenis egere, easque soluentes à deo iuari, permittendum. Malorum autem alicui causam esse ipsum deum quum bonus sit, refellendum est omnino, neque permittendum hoc quenquam dicere in sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet, neque insuper quemquam audire, siue sit ille iunior, siue senior, siue carminibus haec inserantur, siue soluta oratione narrentur, tanquam quae neque dicta sancta sint, neque nobis utilia, neque inter se consona. Confuffragator tibi sum hac in lege ferenda. mihi nempe haec placent. Haec itaque una sit lex atque figura ex his quae circa deos ferendae sunt, in qua cogatur unusquisque & dicere, & inducere deum non omnium causam, sed bonorum. Sufficit. Quid autem haec secunda? Num existimas praestigiatorum esse deum, & tanquam ex insidijs alias alia sub specie apparere? & alias quidem in multas formas speciem suam mutantem, aliumque effectum, alias autem nos decipientem, uanasque de se nobis imagines offerentem: uel simplicem potius, minimeque omnium sua ex specie discedentem? Nescio quid in praesentia de his dicam. Quid autem hoc? Nonne necesse est siquid à specie sua discedat, uel ipsum à se mutari, uel ab alio? Necesse. Haudquaquam ab alio quae optime se habent, mutantur atque uertuntur, quemadmodum corpus à cibis, & poculis, & laboribus, & plantaria omnia ab aestu tempestatibusque uentorum, & huiusmodi passionibus: ubi quod integerrimum est & robustissimum minime permutatur. Ita certe. Nonne animum quoque fortissimum, & sapientissimum externa perturbatio minime permutaret? Sanè. Quinetiam composita omnia uasa, aedificia, uestimenta eadem ratione bene constructa, ac bene se habentia, minime uel tempore, uel passionibus alijs immutantur. Est ut dicis. Quicquid igitur bene se habet, uel natura, uel arte, uel utrisque, minimum permutationem ab alio suscipit. Videtur. At ue-

At uero deus ipse, & quæ dei sunt, omni ex parte quàm optime sese habent. Quid ni? Hac igitur ratione minime formas plures deus susciperet. Minime. Nunquid autem se in se uerteret mutaretque deus? Manifestum hoc est, siquidē mutaretur. Vtrum igitur in melius, & pulchrius, uel in peius ac turpius? Necessē est in peius, si modo mutatur. Non enim indigū pulchritudinis & uirtutis esse deum dicimus. Recte nimirum loqueris. Verum cum hæc ita se habeant, credis ne tu sua sponte aliquem, siue deum, siue hominē, deteriore se facere? Impossibile certe istud. Impossibile igitur deū mutare se uelle. Sed ut uidetur, pulcherrimus optimusque cum sit deorum quisque, quoad fieri potest, omnes sua in forma sempiterna & simplici perseuerant. Necessarium esse omnino hoc arbitror. Nullus igitur poetarum nobis o uir optime dicat, deos hospitibus similes uarijs in formis urbes adire. Neque aliquis de Proteo, & Thetide similima mentiatur. Neque in tragœdijs, aut alijs poematis inducat lunonem in sacerdotis speciem permutatam Inachi Argiui fluminis filijs uita donatis munera colligentem. cæteraque talia nemo audeat fingere. Neque matres uanis his fabulis pueros terreant, deos quosdam nocte uagari peregrinis quibusdam uarijs sub formis per similes, ne simul & in deos male dicant, & ipsos pueros timidiore reddant. Nullo modo. At uero nūquid dii ipsi immutabiles sunt, sed quibusdam præstigijs nos decipientes uarias in formas mutari uidentur? Forsitan ita. Quid uero mentirine deus uult, aut uerbis, aut re falsam obiectans imaginem? Nescio istud. An nescis quod ipsum reuera mendacium, si modo dici id potest, omnes homines diique oderunt? Quid istud ais? Sic inquam. Nullus enim sponte uult ipso quodam sui præcipuo præstantissimoque, & circa res præcipuas præstantissimasque mentiri, sed summopere illud ibi mendacium timet. Neque nunc etiam intelligo. Putas me magnum aliquid dicere. Ego autem dico quod ipsa anima circa res ipsas mentiri, & mentitum esse, & inscitia falli, atque in ea habere accepisseque mendaciū, nullus unquam eligeret. Mendacium quippe habere in animo summopere omnes oderunt. Summopere. Atqui recte quod modo dicebam, hoc reuera mendacium uocaretur, in animo mentientis inscitia. Quoniam quod est in sermone mendacium, imitatio quædam est passionis eius quæ est in animo, & posterius procedens simulacrum, haud omnino purum mendacium. Nonne ita. Ita prorsus. Ipsum itaque reuera mendaciū non solum dijs, sed hominibus etiam est odiosum. Mihi quidem uidetur. Quid autem ipsum in uerbis mendacium, quando nam, & cui adeo utile est, ut non sit odiosum dignum? Nonne aduersus hostes atque eos qui uocantur amici, quando ob furorem atque aliquam inscitiam malum aliquod facinus aggrediuntur? Tunc porro auertendi gratia tanquam medicina quædam utile est: & in his quas modo dicebamus confabulationibus, eo quod non cognoscamus in quo antiquarum rerum consistat ueritas, assimilantes ueritati mendaciū. ita enim maxime id utile facimus. Sic est prorsus. Secundum ergo quid istorū, mendacium est utile deo? An quia non cognoscat uetera, sub ueritatis imagine mentiatur? Ridiculum istud quidē. Poeta igitur mendax in deo non est. Non mihi uidetur. Nunquid metu hostium mentitur? Longe abest. An propter familiarium dementiam atque insaniam? At nullus stultorum & insanorum, deo amicus est. Non igitur est cur deus mentiatur? Non.

Ergo omnino sine mendacio est deorum dæmonumque natura. Omnino. Quare & simplex omnino deus, & uerax dictis ac factis, neque mutatur ipse, neque alios decipit; neque per uisiones, neque per sermones, neque per signa, neque nobis dormientibus, neque uigilantibus. Ita quoque mihi de hoc te dicente uidetur. Concedis ergo hanc secundam esse figuram, in qua oportet de dijs ita dicere, & audire, tanquam qui neque præstigiatores sint, neque se mutant, neque mendacijs nos, aut dictis, aut factis seducant? Concedo. Multa igitur ab Homero dicta laudantes, somnium ab Ioue Agamēnoni missum nequaquam laudabimus. Neque Aeschylum, cum Thetidem inducit dicentem, quod Apollo filium eius interemit: qui tamen in eius nuptijs discumbens cecinerat, bonā Thetidis stirpem fore longæuam, morbisque intactam. Cecinit quippe multa Apollo, inquit, fortunisque meas Deo amicas fore prædixit, & lætitia me laudationibus suis affecit. Atque ego os Phœbi sperabam diuinum, ueridicum, fatidicumque esse. Ipse uero idem qui laudabat, in mensa & ipse discumbens, ipse hæc fatus, ipse idem mihi filium interfecit. Talia quædam quotiens de dijs dicentur, protinus reclamabimus exhibilabimusque, neque permitte-

mus ut ludorum magistri ad iuuentutis disciplinam istis utantur, si custodes apud nos pijs atq; diuini quoad homini possibile est, futuri sunt. Accipio equidem hanc formam proq; legibus ubiq; utar.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM
Tertium, de Iusto.

DI A L O G V S tertius custodum educationem in secundo inchoatã prosequitur. Atq; sicut in secundo prohibuit eos audire falsa turpiaq; de dijs, ita hic uetat tragica audire de inferis, quæ redere illos possint timidores. Item & comica, quæ effusorem concitant risum. Tam enim mollis euadit qui quotidie in lachrymas risu profusiore resoluitur, quam qui dolore lachrymare cõpelli tur. Quoniã uero non solum procul à timiditate custodes arcendi sunt, uerum etiã ab intemperantia & auaritia, atq; iniustitia, ideo rursus audiri uetat carmina poetarum, quibus uel deorum, uel heroum magnorumq; uirorũ libidines, rapinæ, iniquitatesq; singuntur. Hæc autẽ educatio militaris omnibus fere ciuibus est aq; cõmunis. Inter hæc quæ de mendacio dicit attende. Mendaciũ ciuitatis calamitas est, uidelicet quãdo priuati inter se mentiuntur, maxime uero si magistratibus mentiantur. Perinde ac si ægroti medico, uel nauatæ mētiuntur gubernatori. Licet autẽ gubernatoribus interdum uti mendacio salutis publicæ gratia, & priuato quandoq; erga priuatum, solũ gratia mali cuiusdam grauissimi deuitandi. Licet & confabulari moderate de rebus antiquis quarũ ueritas ignoratur, et quasi per imagines quasdam res illas quarũ certam formam uix habemus, effingere. Proinde orationẽ in species tres distinguit. Aut enim simplex narratio est, aut imitatio simplex, aut ex utrisq; permixta. Omnem uero sermonẽ reprobatur, qui uilissima quæq; refert absq; delectu, & agit hominem perturbatũ. Quisquis enim diu studiose aliquid imitatur, in eius transit naturam. Quocirca poetam perturbatos animos acrius imitantẽ, tanquam iuuentuti noxium iubet uel mutato stylo constantẽ habitum imitari, uel ex urbe procul abire. Dicit quoque eũ qui plura, uel imitando, uel faciendo pertractat, in singulis tandẽ ita deficere, ut in nullo euadat egregius. Pergit uero deinceps ex prima musica, id est poesi, ad sequentem, eamq; in tres distribuit species, Orationem, harmoniam, atq; rhythmũ. Principio Phthongum musici uocem uocant harmonicam, id est consonantiæ aptam, quæ neq; adeo grauis sit ut nequeat ab eodem cantore grauior fieri, neq; tam acuta ut edi nõ possit acutior. Harmoniam deinde ex Phthongis constituit, congruam uidelicet mēsuram in excessu atq; defectu grauium uocũ, & acutarũ, atq; mediarum. Sunt hic uoces quatuor, grauis atq; acuta, & surgens in acutã, & declinans ad grauẽ. Item primo proportionem quatuor, dupla inter duo atq; unum. Sesquialtera inter tria atque duo. Sesquitercia inter quatuor atque tria. Sesquioctaua inter nouem atq; octo. Proportionem duplam sequitur cõsonantia uocis octauæ: Sesquialteram, quintæ: Sesquiterciam, quartæ: Sesquioctauam deniq; tonus. Sed de his alibi diligentius. Accedit tertio loco rhythmus, id est ordo quidam motionis, & temporis, ut ex secundo Legum percipitur. Postquã enim uoces harmonica quadam excessus defectusq; mensura per intensionem remissionemq; conciliasti, opus est rhythmo, per quẽ uocum acutarum, grauium, mediarũ motus ac tempora metiaris, & in singulis, & inter singulas. Motus dico blãdiore, seueriore, & medios. Tempora dico, longiora, breuiora, æqualia, per accentus longos breuesq; & medios. In his nota basem uocabulum esse diuersum: nam ut res exigit significat, fundamentum, sedem, pondus, progressumq; et terminum. Præter hæc considerandæ sunt nouem consonantiæ, & dissonantiæ cõmunissimæ gradus. Primus in ratione, id est opinio cum ipsa rei ueritate consentiens. Cuius contraria est opinio falsa à ueritate dissentiens. Secundus in imaginatione. Cuius consonantia est consecutio rationis: Dissonantia uero profecutio externorum. Tertius in affectu, uel temperanter rationẽ sequente, uel imaginationem intẽperanter. Quartus in sermone decoro, uel indecoro, quatenus uel rectam rationem, uel imaginationem tumultuariam sequitur. Quintus in cantu. Cuius consonantia est, decorum imitari sermonem, dissonantia indecorũ. Sextus in sono cantum aliter uel aliter imitante. Septimus in saltu concinno, uel inconcinno ad choream pertinente. Octauus in quadam membrorum corporisq; totius cõpositione, tam spectaculo grata, quam exercitio gymnastico prompta. Nonus in artificiosis cuiuslibet artis operibus, musica quadam proportionem cõpositis. Hi nouem gradus Musas tibi referant nouẽ. Memento uero optimam omnium harmoniam esse animi temperantiam. Quam & sequentes ceteræ imitantur, & uicissim cum frequẽtantur, augent. Quapropter iubet eas duntaxat consonantias exerceri, audiri, spechari, quæ habitũ mentis constantem referant, non superbia elatum, non iracundia efferatum, non uoluptate mollium atq; resolutum, non fractum dolore, non misericordia, uel indigentia querulum. Probat ergo concentum grauem atq; constantem, improbat autem extremos, id est concitum atq; mollem: damnat quoq; multiplicem, laudat præ ceteris simplicem. Plurimum uero in animum posse iudicat harmoniam. Siquidem harmonia quædam diuina sit animus, cœlestiq; harmoniæ aliquando, ut Platonice dixerim, assuetus. Rursus harmonia quadam consistit corpus, conflatur & spiritus. Præterea consonantia uocum aerea aereum spiritum motu penetrans, affectumq; canentis & animum secum transferens, audientis affectum mouet affectu, & animum afficit animo, sensimq; mores infundit. In omnibus animaduerte quãdam